

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ Гаркуши Аліни Григорівни на дисертаційне дослідження Зайцева Дмитра Олександровича на тему «Реалізація принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми.

Право особи на недоторканність житла чи іншого володіння, гарантоване ст. 30 Конституції України, є одним з тих, яке найчастіше зазнає обмежень під час здійснення кримінального провадження. Водночас правозастосовна практика супроводжується низкою проблем, пов'язаних з неналежною реалізацією процесуальних гарантій у зв'язку з втручанням в це право. Суб'єкти, залучені до такої процесуальної діяльності, часто вчиняють процедуру проведення деяких процесуальних дій, зокрема в частині реалізації принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння, нехтуючи необхідністю забезпечення розумного балансу між приватними й публічними інтересами.

Критерій розумного балансу приватних і публічних інтересів при обмеженні прав особи поширений у правозастосовній практиці ЄСПЛ, його називають принципом пропорційності, який як складова засади верховенства права має реалізовуватися у відповідних правовідносинах за участю людини й держави. У сучасному кримінальному процесі України порушення вимог принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння виникають під час проведення таких процесуальних дій, як обшук, огляд, слідчий експеримент, обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, а також контроль за вчиненням злочину, що проводять у житлі чи іншому володінні

особи. Причинами протиправних втручань слугують прогалини й вади законодавчого регулювання наявного механізму запобігання та протидії процесуальному свавіллю, унаслідок чого в правозастосуванні неможливо забезпечити уніфікацію та належну дієвість принципу пропорційності як гарантії легітимного обмеження прав особи.

Положення КПК України не визначають юридичного змісту принципу пропорційності як засади кримінального провадження, тому дотримання його вимог ускладнене в ситуаціях законодавчої невизначеності. Кримінальне процесуальне законодавство встановлює судовий контроль за проведенням деяких слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій, проте не передбачає всіх необхідних правових запобіжників для протидії зловживанням слідчого, прокурора при зверненні з клопотанням і його подальшому розгляді. Перешкоджає повноцінній реалізації принципу пропорційності недостатнє відмежування процедури огляду в житлі чи іншому володінні особи від обшуку. Огляд у житлі чи іншому володінні особи за правилами, передбаченими для обшуку, не цілком ураховує специфіку цієї слідчої (розшукової) дії, а саме можливість її проведення на підставі добровільної згоди володільця.

Потребують удосконалення особливості постановлення ухвали про дозвіл на проведення слідчого експерименту в житлі чи іншому володінні особи, дієвість гарантій протидії та запобігання процесуальному свавіллю і зловживанням під час її виконання, а також розширення можливостей слідчого, прокурора щодо вилучення майна, вилученого законом з обігу.

Не відповідають вимогам принципу пропорційності аспекти судового контролю за проведенням негласних слідчих (розшукових) дій, які обмежують право особи на недоторканність житла чи іншого володіння, відсутність у КПК України норм, які зобов'язували б забезпечувати фіксацію розгляду відповідного клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії за допомогою аудіо- та відеозапису. Потребують законодавчих доопрацювань положення КПК України, які регулюють

безпосередньо процес обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи та контролю за вчиненням злочину, що проводять у житлі чи іншому володінні, оскільки особа залишається незахищеною від зловживань і процесуального свавілля у випадках здійснення уповноваженими суб'єктами огляду предметів, речей та документів, зв'язок із кримінальним провадженням яких не був встановлений раніше отриманими фактичними даними, використання ними можливостей встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи для отримання оперативної інформації, яка не стосується кримінального провадження, у якому отримано дозвіл на втручання, зловживають процесуальними повноваженнями щодо виявлення та вилучення зразків для дослідження, проникають до житла чи іншого володіння особи на підставі постанови прокурора, а не ухвали слідчого судді, ознайомлюють з відомостями, що становлять державну таємницю, осіб, які не мають відповідного допуску, порушують порядок складання протоколу проведення негласної слідчої (розшукової) дії та спотворюють деякі відомості в ньому.

Згідно з результатами анкетувань слідчих, прокурорів, адвокатів і суддів, понад 90 % респондентів вважають, що чинне кримінальне процесуальне законодавство України належно не забезпечує захист права особи на недоторканність житла чи іншого володіння в ситуаціях, коли втручання супроводжуються процесуальними зловживаннями з боку правоохоронних органів.

Зазначене засвідчує системність проблем, які перешкоджають належній реалізації принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння, а також обумовлює актуальність дисертації Дмитра Зайцева, що спрямована на теоретичне узагальнення й вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та особливостей реалізації принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння.

Тема дослідження узгоджується з положеннями Цілей сталого

розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; положеннями Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021; Тематикою наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454); Пріоритетних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23).

Метою дисертаційного дослідження є об'єктивне, комплексне дослідження та впровадження в законотворчість і правозастосування рекомендацій щодо розв'язання наявних проблем реалізації принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння.

Для досягнення зазначеної мети в дисертаційному дослідженні необхідно було виконати такі *завдання*:

– здійснити історико-правовий аналіз виникнення та становлення принципу пропорційності у сфері національних і міжнародних кримінальних процесуальних відносин;

– з'ясувати місце принципу пропорційності в системі засад кримінального провадження;

– розглянути принцип пропорційності як гарантію права на недоторканність житла чи іншого володіння особи в кримінальному провадженні;

– дослідити забезпечення балансу інтересів при постановленні слідчим суддею ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи;

– проаналізувати правову природу виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи;

– окреслити особливості обмеження права на недоторканність житла чи іншого володіння особи під час проведення обшуку в невідкладних

випадках;

– визначити проблеми реалізації принципу пропорційності під час проведення огляду та слідчого експерименту в житлі чи іншому володінні особи;

– запропонувати доктринальне розв'язання проблем, які стосуються реалізації принципу пропорційності при отриманні дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи;

– дослідити реалізацію принципу пропорційності під час обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи та контролю за вчиненням злочину, що проводять у житлі чи іншому володінні особи.

Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, що виникають, розвиваються та припиняються між учасниками кримінального провадження у зв'язку з реалізацією принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння. Відповідно предметом дослідження є реалізація принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння.

Вищенаведені обставини засвідчують *актуальність обраної теми дисертації та її науково-теоретичну та практичну значущість.*

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертант здійснив теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у розкритті сутності та особливостей реалізації принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння. Структура рукопису, запропонована дисертантом є цілком обґрунтованою і відповідає класичному науковому підходу. Вдало сформульовано мету дослідження як всебічне розкриття сутності та особливостей реалізації принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння і, розробка конкретних практичних рекомендацій, науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення нормативно-правових засад реалізації принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи

іншого володіння.

Робота Зайцева Дмитра Олександровича відповідає вимогам, що ставляться до підготовки дисертацій, складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Висновки, що містяться у роботі, є достатньо оригінальними, не повторюють вже відомих наукових положень та достатнім чином обґрунтовані й достовірні. Авторіві вдалося цього досягти за допомогою як вдало обраної методології дослідження, так і повним, всебічним використанням емпіричного матеріалу. Дисертантом опрацьовано наукові праці українських та зарубіжних вчених даної тематики. Наведене свідчить про репрезентативність використаної джерельної бази. Тему дисертації виходячи із сучасного рівня розвитку наукової доктрини кримінальної процесуальної діяльності розкрито вичерпно.

Аналіз дисертаційного дослідження та наукових публікацій Зайцева Дмитра Олександровича підтверджує високий рівень обґрунтованості та наукової доречності її результатів. Дисертант продемонстрував глибокі знання у галузі реалізації принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння, що підкреслює теоретичну та практичну значущість дослідження та свідчить про високий науковий рівень.

Також важливо зазначити, що основні положення сформульовані в дисертації, відображено у п'яти наукових публікаціях, які опубліковані у наукових фахових виданнях України, п'яти тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Що є важливим показником науково-практичного спрямування дослідження та активну участь у науковому діалозі та розповсюдженні його наукових розробок серед колег.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших в Україні комплексних монографічних досліджень теоретичних і практичних проблем реалізації

принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння, у якій реалізовано наукове завдання щодо реалізації принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння, а саме:

вперше:

– обґрунтовано, що принцип пропорційності є окремою гарантією права особи на недоторканність житла чи іншого володіння та вироблено положення щодо його реалізації в правозастосовній діяльності слідчих, прокурорів, адвокатів і суддів, а також нормотворчості;

– доведено необхідність розв'язання системної проблеми, яка полягає в неправильному застосуванні слідчими суддями стандартів доведення під час розгляду клопотання про обшук, шляхом реалізації стандарту доведення «достатня підстава», а не «обґрунтована підозра» чи «поза розумним сумнівом», як це здійснюють слідчі судді в переважній більшості випадків;

– аргументовано доцільність запровадження в кримінальному процесуальному законодавстві України можливості оскарження ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи, а також результатів проведеного обшуку особою, право на недоторканність житла чи іншого володіння якої зазнало обмежень;

– висвітлено недоліки КПК України в контексті суб'єктів, уповноважених на проникнення до житла чи іншого володіння особи в позасудовому порядку, їх процесуальних повноважень, а також використання отриманих ними фактичних даних у кримінальному процесуальному доказуванні. Запропоновано удосконалити порядок обмеження права особи на недоторканність житла чи іншого володіння, доповнивши КПК України окремою нормою, яка врегульовувала б проведення обшуку житла чи іншого володіння особи в невідкладних випадках;

– запропоновано вдосконалення норм кримінального процесуального законодавства України щодо реалізації принципу пропорційності під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні

особи шляхом фіксування розгляду слідчим суддею клопотання про дозвіл на їх проведення за допомогою аудіо- та відеозапису, з дотриманням вимог режиму секретності, конкретизацією в ухвалі про дозвіл на обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи дій, які можуть здійснювати уповноважені суб'єкти в межах втручання;

удосконалено:

– зміст засади верховенства права в кримінальному провадженні шляхом розширення її юридичних властивостей критеріями принципу пропорційності;

– теоретичні напрацювання та практичні рекомендації, які забезпечують належну реалізацію принципу пропорційності під час виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи та стосуються реалізації права особи на професійну правничу допомогу, вилучення майна, фіксації обшуку за допомогою технічних засобів, а також ознайомлення особи, яка зазнала втручання, з матеріалами, отриманими в межах зазначеної слідчої (розшукової) дії;

– підстави, порядок проведення та форми фіксації слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, під час проведення яких обмежується право особи на недоторканність житла чи іншого володіння;

– особливості оцінки, перевірки та використання в кримінальному процесуальному доказуванні фактичних даних, отриманих за результатами слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, які обмежують право особи на недоторканність житла чи іншого володіння;

дістало подальший розвиток:

– наукові положення щодо реалізації принципу пропорційності при обмеженні прав і свобод у кримінальному провадженні, зокрема свободу й особисту недоторканність, недоторканність права власності, справедливий суд, права на професійну правничу допомогу тощо;

– наукові положення з удосконалення процесуальних повноважень учасників кримінального провадження, які обмежують право особи на

недоторканність житла чи іншого володіння у зв'язку з проведенням відповідної слідчої (розшукової) та негласної слідчої (розшукової) дії;

– наукові положення з удосконалення норм КПК України й узгодження їх з нормами Закону України «Про Національну поліцію», а також іншими нормативно-правовими актами, які регулюють правовий статус уповноваженої службової особи при застосуванні тимчасового запобіжного заходу у вигляді затримання особи;

– доктринальні пропозиції з удосконалення критеріїв відмежування обшуку від інших слідчих (розшукових) дій, які обмежують право особи на недоторканність житла чи іншого володіння, зокрема огляду та слідчого експерименту, оскільки проведення огляду та слідчого експерименту на підставах і в порядку, передбаченому для обшуку, не враховує специфіку цих слідчих (розшукових) дій і може перешкоджати повноті й усебічності досудового розслідування.

Сформульовані в дисертації положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень та оприлюднені у 10-ти наукових працях, зокрема, у п'яти наукових статтях у фахових виданнях України й одній – у зарубіжному юридичному виданні, та п'яти тезах доповідей на науково-практичних конференціях, зокрема міжнародних. При використанні для аргументації власних положень і висновків та напрацювань інших учених обов'язково зроблені посилання.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість результатів дослідження, положень та висновків досліджень дисертаційного дослідження Зайцева Дмитра Олександровича на тему: «Реалізація принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння» не викликають зауважень.

Обґрунтованість наукових положень дисертації забезпечується правильним вибором і застосуванням сучасних методів наукового дослідження, які обумовлені його предметом. Емпіричний матеріал

відповідає вимогам репрезентативності. Він належним чином проаналізований і вірно трактується. Судячи по структурі роботи автору з одного боку вдалося збалансувати теоретичні і практичні проблеми, а з іншого зробити наголос на найбільш пріоритетних питаннях і актуальних проблемах.

Положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, достатньою мірою аргументовані, науково обговорені і достовірні. Висновки дисертаційної роботи логічно витікають із отриманих результатів, а рекомендації базуються на висновках дослідження.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Методологія дослідження відповідає галузі виконаної роботи, поставленій меті та завданням дисертації, свідчить про наявність належного теоретичного рівня підготовки Зайцева Дмитра Олександровича, його обізнаність у проблемах кримінальні процесуальні відносини, що виникають, розвиваються та припиняються між учасниками кримінального провадження у зв'язку з реалізацією принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння.

Про обґрунтованість поданого на рецензування дисертаційного дослідження свідчать наукові положення, рекомендації та висновки, оскільки вони обумовлені аналізом значної кількості нормативно-правових актів міжнародного, загальнодержавного, місцевого рівнів та наукової літератури. Проведена Д. Зайцевим робота має вагомий теоретичні та практичні результати.

У дисертації Д.О. Зайцева викладено наукові положення, висновки і рекомендації, які є відмінно обґрунтованими та логічно побудованими з точки зору наукового дослідження. Для їхньої формулювання автор виконав важливу дослідну роботу, включаючи аналіз результатів анкетування слідчих (35 осіб) і дізнавачів (9 осіб) Національної поліції України, прокурорів (14 осіб), адвокатів (11 осіб), суддів (5 осіб) щодо сучасного стану реалізації

принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння особи (74 особи, географія опитування – м. Київ, Вінницька, Дніпропетровська, Житомирська, Київська, Рівненська, Херсонська області), проаналізовано 171 судове рішення.

Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення 119 судових рішень у межах національної правової системи, у яких реалізовано вимоги принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння, а також інших гарантованих Конституцією України прав і свобод за період з 2004-го до 2024-го року; 52 рішення ЄСПЛ.

Автор виявляє достатнє розуміння діалектичного, порівняльно-правового методу, логіко-семантичного аналізу, системно-структурного підходу, володіє прийомами логічного аналізу і синтезу. Дослідження базується на аналізі десятків нормативних актів і значної кількості наукових джерел, що підвищує його достовірність. Структура дисертації вдало відображає послідовність викладу матеріалу, що сприяє формулюванню важливих наукових положень, пропозицій та рекомендацій. Загалом, робота відзначається високим методологічним рівнем, що свідчить про впевнене володіння автором методологією наукової діяльності. Обрана структура дисертаційного дослідження чітко визначила пріоритетні напрями дослідження та дозволила авторові всебічно та концентровано дослідити предмет роботи. Винесені на захист положення характеризують роботу як самостійне глибоке комплексне дисертаційне дослідження, присвячене вивченню реалізації принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у законотворчій, освітній, науковій та практичній діяльності, що підтверджено відповідними актами впровадження,

розміщеними у додатку В.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертація має традиційний для робіт такого виду зміст, який складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Вступ до роботи, відповідно до вимог нормативних документів, визначає основні загальні характеристики дисертації, актуальність теми, зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами, мету і задачі дослідження, об'єкт, предмет, методи дослідження, нормативну основу, емпіричну базу; наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, апробації результатів дослідження, публікації. Усі елементи вступу є лаконічними, проте достатньо інформативними.

Три розділи дисертації дозволяють послідовно та ґрунтовно розкрити тему. Так, перший розділ роботи присвячено теоретико-правовій основі дослідження принципу пропорційності та його місце в системі гарантій кримінального провадження. В його межах розкрито історико-правовий аналіз виникнення та становлення принципу пропорційності у сфері національних і міжнародних кримінальних процесуальних відносин, встановлено місце принципу пропорційності в системі засад кримінального провадження, а також розглянуто принцип пропорційності як гарантію права на недоторканність житла чи іншого володіння особи в кримінальному провадженні.

В межах другого розділу роботи досліджено забезпечення балансу інтересів при постановленні слідчим суддею ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи, а також проаналізовано правову природу виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи, зокрема окреслено особливості обмеження права на недоторканність житла чи іншого володіння особи під час проведення обшуку в невідкладних випадках;

В третьому розділі роботи автором визначено проблеми реалізації принципу пропорційності під час проведення огляду та слідчого експерименту в житлі чи іншому володінні особи; запропоновано доктринальне розв'язання проблем, які стосуються реалізації принципу пропорційності при отриманні дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи, а також досліджено реалізацію принципу пропорційності під час обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи та контролю за вчиненням злочину, що проводять у житлі чи іншому володінні особи.

У сукупності, представлена структура роботи дозволила всебічно охопити предмет дослідження та прослідкувати авторський творчий задум, краще побачити послідовність та завершеність запропонованого підходу, зрозуміти логіку та обґрунтування щодо вдосконалення законодавства України в зазначеній сфері.

Дисертація виконана автором самостійно, підготовлена зрозумілою, юридично й літературно грамотною державною мовою відповідно до вимог, які ставляться до такого виду наукових праць. Оформлення дисертації загалом відповідає встановленим МОН України вимогам. Проведений аналіз дисертації дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Зайцева Дмитра Олександровича на тему: «Реалізація принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння» є завершеним комплексним монографічним дослідженням.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Отримані результати дисертаційного дослідження Зайцева Дмитра Олександровича рекомендуються для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, при написанні статей та монографій, плануванні досліджень за цим напрямом.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження. Дисертація Дмитра Зайцева як авторський науковий продукт наділений значною

кількістю концептуальних та неповторних висновків, проте не позбавлений дискусійних положень. Авторіві варто звернути увагу на окремі положення дисертації, що мають не достатньо обґрунтований дискусійний характер, потребують більш глибокого дослідження та обґрунтування.

1. У межах дослідження автор часто оперує терміном «процесуальне свавілля» в контексті реалізації принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння, хоча бажано було б розкрити визначення задля розуміння, які критерії та прояви має цей термін.

2. Дисертант стверджує про необхідність внесення змін до ст. ст. 87, 107, 174, 221, 223, 233, 236, 309, 393, 395 КПК України, а також доповнення новою нормою – ст. 236-1 «Проведення обшуку житла чи іншого володіння особи в невідкладних випадках». Виникає питання чому саме автор пропонує зміни щодо запровадження нової норми по обшуку житла чи іншого володіння особи в невідкладних випадках, не маючи пропозиції відносно аналогічного доповнення щодо огляду та слідчого експерименту.

3. На прилюдному захисті варто почути пояснення автора щодо ствердження про порушення вимог принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння, які виникають під час проведення таких процесуальних дій, як обшук житла чи іншого володіння, огляд, слідчий експеримент, обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, а також контроль за вчиненням злочину, що проводять у житлі чи іншому володінні особи, але при цьому автором не розглядається порушення досліджуваного принципу під час проведення обшуку особи.

4. Роботу покращив би результат аналізу реалізації принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння саме в контексті міжнародного досвіду.

Наявність дискусійних положень характеризує й актуальність і складність дослідженої теми. Зазначені зауваження частково обумовлені

нормативно обмеженим обсягом дисертації, не носять концептуальний характер, лише є орієнтирами для здобувача напрямів подальших наукових пошуків, не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та не знижують її достатній науковий рівень.

Вищенаведене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота Зайцева Дмитра Олександровича «Реалізація принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння» є завершеною науковою працею, результати якої мають обґрунтовану наукову новизну, важливе теоретичне та практичне значення.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Зайцева Дмитра Олександровича є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація Зайцева Дмитра Олександровича на тему «Реалізація принципу пропорційності при обмеженні права особи на недоторканність житла чи іншого володіння», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретну наукову проблему, яка має істотне значення для науки кримінального процесуального права та практичної діяльності щодо законодавчого унормування здійснення кримінального провадження в Україні. Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 08.04.2025 № 426), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та «Порядку присудження ступеня доктора

філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами й доповненнями від 03.05.2024 № 507).

2. Зайцев Дмитро Олександрович – на підставі публічного захисту заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Офіційний опонент -

**Доцент кафедри кримінального процесу
Факультету підготовки фахівців для
органів Національної поліції України
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Аліна ГАРКУША

Підпис Гаркуши А.Г. засвідчую:

**Проректор
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
Заслужений діяч науки і техніки України**

Олександр ЮНІН